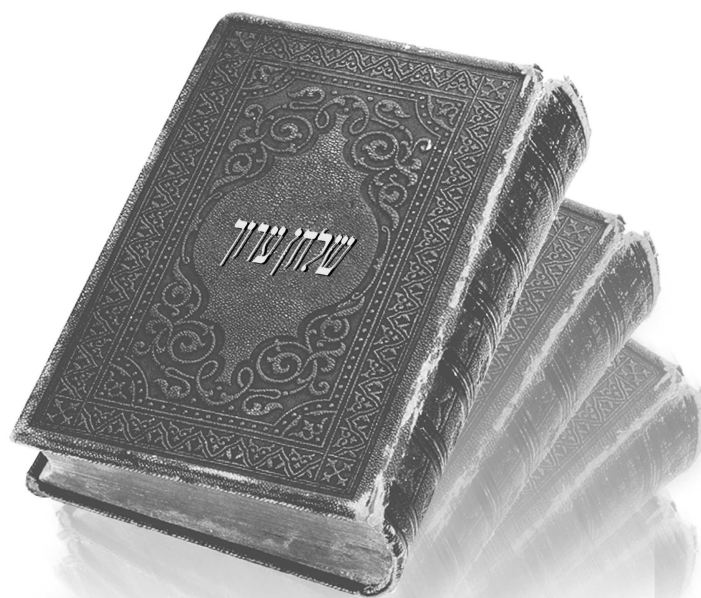

קנין הלכה

2

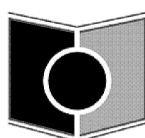
מראי מקומות

מס' 39

חודש מנחם-אב תשע"ו

יו"ד הלכות תערובות

סימנים קד, קו

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

ציונים לדברי הפמ"ג
שנכללים בחומר הנלמד בחודש מנחם-אב תשע"ו
יו"ד סי' קד

סימן קד

סעיף א

מ"ז ס"ק א, ש"ד ס"ק ב, ס"ק ג

סעיף ב

מ"ז ס"ק ב, ס"ק ג, ס"ק ד מהתיבכות ודע דלאו משום איסור אכילה
ש"ד ס"ק ב, וס"ק ו עד כתב הלח"מ

סעיף ג

מ"ז ס"ק ו, עד כתב הלח"מ

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן קד

סעיף א

גמ' ע"ז דף סח: ההוא עכברא דנפל לחביתא דשיכרא וכו' עד דף סט. וכן כל איסורין שבתורה.

בגמ' ע"ז [דף סח:] נסתפקו אם עכבר נותן טעם לשבח בשכר ובחומץ או פוגם בהם, ונקטינן לחומרא. וכתבו הראשונים דבשאר משקין כמו שמן ויין בודאי פוגם העכבר [רשב"א בתורת הבית בית ד שער א דף כ; ר"ן פ"ה ע"ז, רמב"ם פט"ו הל"א]. עוד אמרו שם בגמ' דעיקר איסורו של עכבר הוא חידוש, שהרי הוא מאוס ובדילי אינשי מיניה ואפילו הכי אסריה רחמנא. והקשו על זה בגמ' דהא עכבר עולה על שולחן מלכים, וחזינן דאינו מאיס, ותירצו הא בדברא [אינו מאוס ועולה על שולחן מלכים] הא ברמתא [מאוס הוא]. ונחלקו הראשונים בביאור הגמ':

- א. הרשב"א [תורת הבית] נקט דמאוסו של העכבר הוא הסיבה שהוא פוגם בשאר משקין, ולכן כתב שעכבר דברא שאינו מאוס אוסר, וכך נפסק בשו"ע.¹
- ב. הש"ך [ס"ק א] הביא הרבה ראשונים שלא חילקו בין עכברא דברא לעכברא דמתא, וצ"ל שהם נקטו שעצם טעמו של העכבר אף זה שאינו מאוס, הוא הפוגם שאר משקין, ואפשר שמשיב בשכר ובחומץ.

להלכה: כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק א] שהפ"ח [ס"ק א] נקט כהרשב"א לאסור עכברא דברא אף בשאר משקין, וכך נקט הפמ"ג עצמו [ודלא כהמנחת יעקב (כלל סב אות כה) שהיקל בזה במקום הפסד מרובה]. ובטעם הא דנסתפקו שמא העכבר משיב את השכר, כתבו התוס' [דף סט.] דהוא משום שהוא מחזק ומחמצו [ולכן קפילא אינו יכול לטעום אם השביח, שאינו יודע את החוזק והחמיצות אם הוא מהשכר עצמו או מהעכבר].² וכתב החכמת אדם [כלל נד דין יד] דגם עכבר שנפל ליי"ש אוסרו.

שיעור זמן כבישה בחומץ [שנקט השו"ע כאן שהוא כד שעות] יבואר בע"ה להלן [סי' קה ס"א].

ביאור דברי השו"ע והרמ"א בעכבר שנחתך לחתיכות דקות

בגמ' [דף סט.] נסתפקו בעכבר שנפל לגו חלא, ובאו לפשוט מעובדא דאסר ר"כ בעכבר שנפל לחלא, ודחו דההוא אימרטומי אימרטומי. ופירש"י שנתפורר לחתיכות דקות וקטנות, ושרץ איסורו בכעדרה גם לענין מלקות, כמבואר בגמ' [מעילה דף טז] ולכן חשש ר"כ שמא יבלע חתיכת שרץ תוך כדי השתייה. ונחלקו הפוסקים בביאור דין זה:

- א. הדרכי משה [ס"ק א] והמהרש"ל [הובא בפרישה] והגר"א [ס"ק ו בפירוש השני] נקטו דכוונת רש"י דיש לחתיכת שרץ ששיעורו כעדרה דין בריה שאינה במילה, וכך הביא הר"מ בשם האיסור והיתר.³
- ב. הט"ז האריך לומר דלא יתכן דשרץ כעדרה הוי בריה, דהא בריה הוי רק דבר שאם יחתך אין שמו עליו, ועוד דהא

ביאורים והערות

1. כ"כ הפמ"ג [ש"ד ס"ק א] דזה טעמו של הרשב"א.
2. והיד יהודה הביא מספר האשכול דהא דנסתפקו לומר דעכבר משיב בשכר ובחומץ, הוא משום שחריפותם מחליא לשבח, וכעין מה שאמרו בגמ' [ע"ז דף לט.] לגבי חלתית. וכע"ז כתב הר"ן [דף לב: ד"ה ההוא] בעכבר שנפל לחומץ ושהה בו זמן רב, דחריפות החומץ מחליא לשבח.
3. כך הביא הגר"א שם מתוס' [זבחים דף עב: ד"ה וליבטל], דכל דבר שאיסורו למלקות הוא בפחות מכזית דינו ככריה.

קנין הלכה

מראי מקומות

האו"ה גופיה [כלל כה דין ב] כתב דבעדשה מן השרץ אינו בכלל בריה וה"ז במיל. ולכן כתב הט"ז דכוונת השו"ע היא שהחתיכות הקטנות ניכרות לעין בתוך המאכל, אלא שאי אפשר להפרידן כיון שהן קטנות והמאכל עבה, 4 וכל כה"ג אין זו תערובת ואין ביטול ברוב. 5

וכתב הפמ"ג דכדברי הט"ז נקטו גם המנחת כהן והפר"ח. ולפי שיטה זו אין כאן דין מיוחד בשרץ אלא גם בשאר איסורין הדין כן.

ג. הש"ך [נקודות הכסף] כתב דדין זה הוא דין מיוחד בשרץ, אך לא נתכוון האיסור והיתר לומר דהוי ממש בריה, ומן הדין אכן במילות חתיכות השרץ ברוטב העבה שא"א לסנן, אלא שגזרו חכמים שלא לאכול את התערובת הזו, שמא יפגע בממשות של השרץ בשיעור כעדשה ויכשל באיסור גמור, [משא"כ בשאר איסורין לא גזרו שמא יפגע בחצי שיעור]. וזה שייך רק בחתיכות שרץ שנתערבו ברוטב, אבל אם נתערבו חתיכות שרץ בחתיכות אחרות באופן שאינן ניכרות כלל והוי תערובת יבש ביבש, יש בזה ביטול ברוב, ובוזו איירי האו"ה [כלל כה שהביא הט"ז]. 6

סעיף ב

דין עכבר בשאר משקין

א. כתב הרמב"ם [פמ"ו מאכ"א הל"א] וז"ל אם נפל עכבר ליין או לשמן או לדבש ה"ז מותר אפילו נתן בהם טעם מפני שטעמו פוגם, שכל אלו צריכין להיות מבושמים וזה מסריחין ומפסיד טעמן עכ"ל. ודייק הי"ש [חולין פ"ז סמ"ח] מלשון הרמב"ם שדוקא ביין ושמן ודבש פוגם העכבר שהן צריכין להיות מבושמים, ולא בשאר משקין.

ב. אמנם הרשב"א [תוה"א בית ד שער א דף כ:] הביא בשם רבותינו הצרפתים דאם נפל עכבר ליין או שמן או 'שאר' משקין ה"ז מותר משום שהוא פוגמן, וכן כתב הר"ן.

השו"ע פסק כהרשב"א דגם בשאר משקין פוגם העכבר, וכן נקט לדינא הפר"ח [ס"ק ד]. 7

והמהרש"ל [יש"ש שם] כתב דנכון להחמיר בזה, והביא הט"ז [ס"ק ב] את דבריו, וכתב הפמ"ג דמשמע שהט"ז הסכים למהרש"ל. גם הש"ך [ס"ק ה] הביא את דעת המהרש"ל.

להלכה: כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק ה] דבהפסד מרובה יש להקל. והחכמת אדם [כלל נד סכ"א] הביא את שתי הדיעות ולא הכריע. 8

ביאורים והערות

- והגר"א [ס"ק ו] כתב דאף ברוטב עבה שאין החתיכות ניכרות לעין מ"מ ניכרות הן במשמוש היד, וממילא אין זו תערובת ואין כאן ביטול.
- עוד הוסיף הט"ז דאף לדעת הרשב"א בדין חמאת עכו"ם, שסובר דאם יש טיפות קטנות של חלב איסור מפוזרות בחמאה וא"א להפרידן הרי הן בטילות אף שניכרות לעין, מ"מ הכא חיישינן שמא יפגע בחתיכת שרץ בפ"ע ויאכלנה, דבאופן זה גם להרשב"א אין ביטול.
- עיי' חזו"א [יו"ד סי' ל ס"ק ג] שכתב שנראה ג"כ מדברי הש"ך, דבשאר איסורין אם התפורר האיסור ואינו יכול לבררו ה"ז בטל אף שכאשר יפגשונו ביד או בפיו יהא ניכר, אך לענין הנ"ל כתב [החזו"א] שכבר הסכים הגר"א כהט"ז דכל שיהא ניכר כשיפגשונו אינו בטל. וכתב החזו"א דכן מבואר בר"ש [טבול יום פ"ב] גבי שום שבמקפה.
- וכתב היד יהודה [קצר אות ז] דלדעת השו"ע גם אוכלין נפגמים מעכבר.
- כל הנ"ל הוא בעכברא דמתא, ולענין עכברא דברא עיי' לעיל [ס"א] שדעת השו"ע שהוא נותן טעם לשבח בשכר וחומץ ואין בזה ספק. ועיי' ש"ך [ס"ק א] שלפי דעה זו אפשר שגם ביין ושמן נותן הוא טעם לשבח [וכ"כ הב"ח], והפר"ח כתב דעכברא דברא לא עדיף משאר בשר דפוגם ביין ושמן.

קנין הלכה

מראי מקומות

עכבר שנפל לשומן

הרמ"א מביא שתי דעות בענין עכבר שנפל לשומן, הדעה הראשונה נוקטת דכשם שעכבר פוגם בשאר משקין כן הוא פוגם בשומן. והדעה השנייה [יש מחמירין] היא דעת הרא"ש בתשובה [כלל כ ס"א] דעכבר משביח שומן. ונחלקו הפוסקים בביאור שיטה זו של הרא"ש:

- א. התורת חטאת [כלל כב דין יא מובא בהגהת רע"א] כתב שרק לגבי שומן החמיר הרא"ש די"ל דדמי לשכר וחומץ, אך שאר אוכלין ומשקין מותרין גם להרא"ש.
- ב. המהרש"ל [יש"ש פ"ז חולין סמ"ח] נקט דהרא"ש סובר כדעת הרמב"ם שהובא בתחילת הסעיף, שעכבר משביח שאר אוכלין ומשקין ולא רק שומן, והובאו דבריו בש"ך [ס"ק ה].

אופנים שונים בדיון עכבר שנפל לשומן

- הרמ"א כתב כמה אופנים בדיון עכבר שנפל לשומן. [לפי מה שנקט הרא"ש שהעכבר אינו פוגם בשומן ולכן הוא אוסרו, וכך נקט הרמ"א להחמיר אם לא בהפסד מרובה, שבוזה כתב בסוף דבריו להקל]:
- א. אם שפכו מידי יום שומן רותח בקדירה, ויתכן שהעכבר כבר היה אז בקדירה, בדיון זה כתב הרמ"א לאסור את כל השומן אף אם יש שישים בקדירה נגדו. [דיון זה הוא אף אם השומן קשה עכשיו, דמ"מ היה רך כשעירוהו על העכבר].
 - ב. בטעם האיסור אף כשיש שישים נגד העכבר, כתב הפר"ח שהוא מדין חנ"ג, דלגבי כל חלק וחלק מהשומן חיישינן שנגע בעכבר בזמן העירוי ונאסר, ולכן אף שאחרי כן נתערב ונתבלבל כל השומן מ"מ הכל כבר נאסר, והובאו דבריו בש"ד [ס"ק ו].⁹ וכתב המנחת יעקב [כלל כב ס"ק יט] דגם הכלי נאסר.¹⁰
 - ב. באופן שידוע שהעכבר לא היה בכלי בזמן העירוי, והספק הוא אם נפל לקדירה בזמן שהשומן היה רך ושהה בו כד שעות בעודו רך ונכבש בתוכו,¹¹ בזה כתב הרמ"א דאין אוסרין את כל השומן משום ספק ספיקא, ספק נפל שם כשהיה השומן קשה, ואת"ל נפל כשהיה רך אולי לא שהה בתוכו כשיעור כבישה.¹²
 - ומ"מ כתב הרמ"א [ומקורו בשו"ת הרא"ש כלל כ ס"א] דאף באופן הנ"ל שאין אוסרין את כל השומן, מ"מ יש לאסור שיעור כדי נטילה סביב העכבר. וכתב המנחת יעקב [כלל כב אות יח] שדיון זה הוא חומרא יתירה, ואפשר משום שהעכבר מאוס הצריכו

ביאורים והערות

9. והנה הרא"ש עצמו אינו סובר דין חנ"ג, אך האמת דבתשובת הרא"ש אין משמעות שהכל אסור גם אם יש שישים נגד העכבר, [ומה שכתב שהכל אסור הכוונה אם אין שישים, שהרי כתב כן גם לגבי ספק אם העכבר נכבש בשומן, ושם בודאי מהני שישים וכדלקמן ברמ"א]. רק בספר או"ה [כלל ל דין ז] יש משמעות שהכל אסור אף אם יש שישים, וכפי שכתב התורת חטאת [כלל כב ס"ט].

10. תוספת עיון

הפמ"ג שם הקשה דכיון שאיסור כל השומן אף כשיש שישים אינו אלא מדרבנן [שהרי חנ"ג בשאר איסורין הוי דרבנן], א"כ כשיש ספק אם העכבר היה בכלי בזמן עירוי השומן, נימא דהוי ספק דרבנן ולקולא. ותירץ דכיון דקיי"ל דמחזיקין איסור מזמן לזמן א"כ יש חזקה שהעכבר היה בכלי קודם שעירו עליו את השומן, ולכן אין מקילין בזה בספק דרבנן.

11. וכתב הש"ך [ס"ק ז] דבאופן זה שלא עירו על העכבר גם אם ידוע שהעכבר נכבש בתוכו אין איסור אלא כשאין שישים נגד העכבר, אך כשיש שישים ה"ז מותר.

12. תוספת עיון

הרמ"א כתב בתורת חטאת [כלל כב דין ט] דהוי כעין ס"ס, ולא ס"ס גמור. וכתב היד יהודה [ס"ק ט] דבאמת אין כאן ס"ס גמור, משום ששני הספיקות הם משם אחד אם נכבש העכבר בשומן או לא נכבש. וכתב המנחת יעקב [שם אות כב] דמ"מ היקל בזה התורת חטאת אף שאינו ס"ס גמור, כיון שבלאו הכי יש דיעות שעכבר פוגם בשומן, לכן לא החמיר בזה והעתיק כן ברמ"א.

קנין הלכה

מראי מקומות

נמילה. [והביאו הפמ"ג (ש"ד ס"ק ז) וכתב דמן הדין א"צ נמילה רק קליפה, וכן הביאו רע"א בהגהת השו"ע].¹³

כתב הש"ך [ס"ק ז] דכאשר אין ספק ספיקא רק ספק אחד, כגון שידוע שהעכבר נפל לשומן בעודו רך וספק אם שהה בתוכו כד שעות ה"ז אסור, וכן כתב התורת חמאת [כלל כב דין ט] וכתב התו"ח הטעם, משום דכבוש כמבושל הוי דין דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא. ועיין ש"ך [ס"ק ד] שהקשה למה לא נתיר בחדא ספיקא הנ"ל בצירוף ספק נוסף, שהרי כל עיקר הא דעכבר משביח או פוגם הוי ספק.¹⁴ וכתב הש"ך דכיון שספק זה נמצא כבר בש"ס אין מצרפין ספק כזה לס"ס, א"נ אפשר דהוי כספק חסרון ידיעה.¹⁵

עיין ש"ך [ס"ק ח] שהביא מדברי האו"ה דאף באופן שיש בשומן ההיתר שישים כנגד העכבר, מ"מ אם הוא מאוס לו אסור. ומשמע באו"ה שכוונתו לאסור באכילה [והיינו מדיון בל תשקצו, שאסור לאדם לאכול מאכל המאוס לו]. והפמ"ג (ש"ד ס"ק ז) ביאר דכוונת האו"ה והש"ך היא לענין הדלקת בית הכנסת.

הדלקה בבית הכנסת בשמן שנפל לתוכו עכבר ויש שישים בשמן

הפוסקים דנו בעכבר שנפל לשמן או לשומן ויש שישים נגדו אם מותר להדליק בשמן:

א. הרשב"א [תורת הבית בית ד שער א דף יד:] כתב בשם גאון דאין בזה איסור ומיאוס. וכן הביא הר"ן [חולין דף לו:

בדפי הרי"ף] את דברי הגאון האלו, וכך נקט הט"ז [ס"ק ד].¹⁶

ב. המנחת יעקב [כלל כב אות כד] דייק מלשון הרא"ש [פרק גיד הנשה] שאם הוא מאוס ה"ז אסור בהדלקה אף באופן

שמותר באכילה. וכן הביא המג"א [סי' קנד ס"ק יט] בשם רבינו ירוחם, וכך כתב כאן הגר"א [ס"ק י].

וכתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק ד] דאפשר שאין כאן מחלוקת, אלא אולי גם הרשב"א והר"ן שהתירו כשיש שישים נגד העכבר וידו בצירוף שיש מאיסות בשמן זה, דבזה אסרו הרא"ש ורבינו ירוחם. [והמשנ"ב [סי' קנד ס"ק מט] הביא דין זה של עכבר שנפל לשומן ויש שישים נגדו כמחלוקת הפוסקים].

ביאורים והערות

13. עיין בספר בדי השולחן [ס"ק ל] שתמה על הפמ"ג דמן הדיו גם קליפה לא בעינן, שהרי מחמת הס"ס נקטינן שלא נכבש העכבר בשומן וא"כ למה יאסר כ"ק. וכתב לבאר דמ"מ השומן שנגע בעכבר היה צריך הדחה, ולא שייכא הדחה בשומן כיון שהוא רך, ולכן היה צריך גרידה, [וכעין מה שנתבאר בסי' צו], ולזה קרא הפמ"ג קליפה.

14. דאף את"ל דשומן הוי כשיכר וחומץ, מ"מ הוי ספק בגמרא אם עכבר משביח בהם, ורק מחמת הספק אסרינן [סעיף א] את השיכר והחומץ.

15. תוספת עיון

בנידון זה אם מצרפין ספק שנסתפקו בו בעלי הגמרא לס"ס, נקט הש"ך דאין מצרפין, כן נקט גם הפר"ח [ס"ק ה] וציין לדבריו בסי' ל [ס"ק ב]. והפמ"ג [סי' קי ש"ד מחודשים ס"ק ד] האריך בזה והביא דיש בזה נידון בין הפוסקים גם לענין ספיקא דרבנן האם מקילין בדרבנן כבעיא דלא איפשטא הנמצאת בגמרא. והביא שם דאכן בהגהות מיימוניות [פ"ב חמץ ומצה אות א] החמיר בזה, אך להלכה נקטינן להקל כמבואר בבי" [או"ח סי' שג] בדין פורפת. וכן נקט הפמ"ג להלכה דיש להקל בבעיא דהש"ס הן לענין ספיקא דרבנן והן לענין ספק ספיקא, וציין לדברי הבי" [סי' נט] בדין גלודה שצירף בעיא דהש"ס לספק ספיקא. וע"ע בחכמת אדם [כלל נח דין ו] שהעתיק דברי הש"ך דאין מצרפין בעיא דגמרא לס"ס, אך הקשה ע"ז מדברי הבי" [סי' נט] הנ"ל.

16. וכתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק ד] דאף שאין איסור להדליק במאכלות אסורות שהרי מדליקין בתלב, מ"מ בעכבר יש מאיסות. ובפמ"ג [או"ח סי' קנד מ"ז ס"ק י] כתב דהמאיסות היא כיון שנרגש טעם של מין טמא.

קנין הלכה

מראי מקומות

פליטה מדבר חי

בש"ת חת"ס [סי צד] הביא קושיית רב אחד שהקשה לו אמאי לא מוקמינן לעכבר זה שנמצא בשומן אחזקת חיים, וממילא לא נכבש בתוכו. והשיב החת"ס דאף אם העכבר לא מת בתוך השומן, מ"מ אם שהה בתוכו שיעור כבישה אף בעודנו חי הרי הוא אוסר את השומן, דגם בעלי חיים מפליט ומבליע. ובש"ת פרי יצחק [סי' כא] הביא ראיה לזה מהגמ' [חולין דף ח:]: שמבואר דאם בית השחיטה היה רותח בזמן השחיטה, היתה סכין השחיטה נאסרת, משום שבלעה מבשר הקנה והושט ויש בזה איסור אבר מן החי.

ובספר קהלות יעקב [חולין סי' ד] דחה ראיה זו, די"ל דכיון שהסימן נשחט והוי כמנח בדיקולא [כמונח בסל] לכן הוא מפליט, משום שאינו נידון כחלק מבשר החי. ומצא סברא כעין זו בש"ת עמודי אור [סימן נב] לענין תרנגולת שנפלה ליורה רותחת של חמאה, שכתב שאם מחמת הכויה נבדל אחד מאבריה מחיותו, הרי הוא מפליט אף שהתרנגולת עדיין חיה, ונקט העמודי אור דסתם בע"ח אינו מפליט ומבליע, דאטו אם יכבוש אדם אבר של בע"ח או של אדם במשך כד שעות במים צוננים, א"נ בציר וחומץ בשיעור שיתן על האור וירתיח יאסרו המים והציר. וכע"ז הובא בדרכ"ת [ס"ק כ] בשם האבני צדק [סי' למ] שטען, דאטו אם תחב אדם ידו לרוטב רותח נאסר הרוטב מחמת איסור אבר מן החי או מחמת איסור בשר אדם [דשיטת הרמב"ם דבשר האדם אסור מן התורה, וכן הוא בשו"ע סי' עט]. ועיי"ש עוד שהביא משו"ת טוטו"ד [קמא סי' קנה] שהביא בשם בעל החוות דעת דפשוט שאין בע"ח מפליט ומבליע, ועיי"ש בדרכ"ת שהביא עוד כמה אחרונים שעסקו בנידון זה.

סעיף ג

מקור הדין שנמלים וזבובים וכיוצ"ב אינם אוסרים, הוא ברשב"א בתורת הבית, והובא בטור. הרשב"א למד דין זה מעכבר, דכשם שאמרין דעכבר פוגם כל המשקין [חוץ משכר וחומץ דהוי ספק בגמרא], כן הדין בנמלים וזבובים.

ובפוסקים נאמרו בדין זה סברות נוספות, להקל ולהחמיר:

- א. לפי המהרש"ל ביש"ש [פ"ז סי' מב] שהובא לעיל [סעיף ב] יש לחוש לדעת הרמב"ם שעכבר אינו פוגם שאר משקין ואוכלין [חוץ מין, שמן ודבש שהן צריכים להיות מבושמים], א"כ ה"נ בנמלים ושרצים שהרשב"א למד דיניהם מדין עכבר.
- ב. היש"ש [שם סי' מט] דן דאפילו את"ל דעכבר פוגם כל מיני משקין ואוכלין, אפשר שאין הדין כן בזבוב, דאין אנו יודעים איזה שרץ פוגם, ושרץ העוף כזבובים ויתושים אינם מאוסים כ"כ כעכבר. וכתב היש"ש דכן משמע מכל האחרונים שעסקו בדין זבוב שנפל בקדירה ולא נקטו דפוגם. וכן הביא גם הש"ך [סי' קז ס"ק ז] בשם כמה וכמה פוסקים. ומטעם זה החמיר היש"ש בזבובים ויתושים, והש"ך [שם] היקל רק בהפסד מרובה.
- ג. הבי" [סוף סי' קד] הביא מהמרדכי [פ"ה ע"ז] (סי' תתנה) בשם הרוקח (סי' תסא) [שזבוב אינו נותן טעם כלל] לשון היש"ש (שם) בהביאו דיעה זו דהזבוב הוי כעץ בעלמא, ולפי דיעה זו אף בשכר ובחומץ אין זבוב אוסר.

להלכה נחלקו בזה הפוסקים:

- א. השו"ע והרמ"א [כאן ובסי' קז ס"ב] כתבו להקל בזה, דנמלים וזבובים וכיוצ"ב בטלי ברוב וא"צ שישים משום דפגמי, וכתב הרמ"א דאין לשנות מן המנהג, וכן פסק ה"י [כאן ס"ק ו],¹⁷ והפר"ח [סי' קז ס"ק ז] וכן דעת הגר"א [ס"ק

17. עיין בהגהת רע"א שתמה על הט"ז דכיון שהחמיר לעיל [ס"ק ב] כדברי המהרש"ל דאף בעכבר אין להקל אלא ביין ושמן ולא בשאר

קנין הלכה

מראי מקומות

יא. וע"ע בפמ"ג [ש"ד סי' קז ס"ק ז] שכתב דכן מנהג העולם, אמנם הוסיף הפמ"ג דהחמיר תע"ב, [אמנם בשכר וחומץ גם הרמ"א אוסר]. גם החכמת אדם [כלל נד סעיף יד] היקל כהשו"ע והרמ"א [והוסיף דיי"ש דינו כחומץ].
ב. דעת היש"ש [פ"ז חולין סי' מט] להחמיר בזבובים ויתושים ובכל שרץ העוף, וכתב דכן משמע מהפוסקים האחרונים שהובאו [סי' קז] בדין זבוב בקדירה. גם הש"ך [סי' קז ס"ק ז] הביא כמה וכמה פוסקים שאסרו בזה והחמיר אם לא בהפסד מרובה.

כל הנ"ל מדובר כשאין שישים בתבשיל אך כשיש שישים ה"ז מותר לכל הדעות.¹⁸

סימן קן

סעיף א

סעיף זה עוסק בדין חתיכת היתר שנבלע בה טעם איסור ונפלה לקדירה אחרת ויש בזה שני נידונים שונים:

א. האם אמרינן חתיכה נעשית נבילה והיינו דמשעה שנאסרה חתיכת ההיתר ה"ז כאילו כולה חתיכה דאיסורא, וכשנפלה לקדירה אחרת בעינן שישים כנגד כולה, ונחלקו בזה הראשונים, והשו"ע נקט כדעת רבינו אפרים [וכן ס"ל הרשב"א והרא"ש] דלא אמרינן חנ"ג, ולכן לא בעינן שיהיו בקדירת ההיתר שישים כנגד חתיכת ההיתר, אלא סגי בשישים כנגד האיסור שנבלע בחתיכה, והרמ"א פסק כשיטות הראשונים הסוברים דין חנ"ג, ובעינן שישים כנגד כל החתיכה. [מחלוקת זו נמצאת גם בס' צב ס"ד, עיי"ש].
ב. האם החתיכה שנאסרה חוזרת להיתרה והיינו דיש לדון באופן שהחתיכה הבלועה מן האיסור נפלה לקדירה שיש בה שישים כנגד האיסור, אם נימא דשהאיסור הבלוע בה נפלט ממנה ונתפשט בשוה לכל הקדירה ובטל בשישים, וגם החתיכה עצמה תחזור להיתרה, או שהחתיכה שנאסרה נשארת באיסורה. ונקטו הרבה פוסקים דספק זה הוא מה שדנו בגמ' [דף קט]. אם אפשר לסווחו אסור או מותר.¹⁹

ביאורים והערות

משקין, א"כ ה"ה בנמלים וזבובים. ודן לומר דאפשר שיש לצרף את המרדכי בשם הרוקח שזבובים אינם נותנים טעם כלל, וסיים דעדיין צ"ע.

18. תוספת עיון

לגבי תולעים הנמצאים בפירות עיין שו"ע [סי' פד ס"ט] שמבואר שהתולעים אוסרות אם אין שישים, וכן נקט הרמ"א [תורת חטאת כלל מו]. ועיין ש"ך [שם ס"ק ל] דהרשב"א [תורת הבית הקצר בית ג שער ג דף פג:] וכן הרוקח [סי' תשא] אסרו בתולעים אף שהתירו בזבובים ונמלים, ומבואר שנקטו התולעים אינן מאוסות כ"כ והן אוסרות את הפירות שנתבשלו עמם, ודלא כהט"ז [סי' פד ס"ק טו] שדימה תולעים לזבובים משום דמאיסי ולכן כתב דבטלי ברובא. המנחת יעקב [כלל מו ס"ק כח] היקל כהט"ז, ועיין פמ"ג [מ"ז סי' פד ס"ק טו] שכתב דהעולם נוהגים להתיר. והחכמת אדם [כלל לח סי"ב] צירף דעת הט"ז לסברא נוספת משום שלא סמך להקל על סמך סברת הט"ז לחודא.

19. רע"א [ס"ק ג] הביא מלשונות הרשב"א דנידון הגמ' באפשר לסווחו הוא הנידון אם אמרינן חנ"ג או לא, ובזה נקט הרשב"א דבשאר איסורין [פרט לבשר בחלב] אמרינן דאפשר לסווחו מותר, [פירוש דלא אמרינן חנ"ג], ואילו הנידון אם החתיכה עצמה חוזרת להיתרה הוא נידון אחר אם יש הגעלה לאוכלין או שאין להם הגעלה. [ועיין בהגר"א (ס"ק ג) שהביא מהר"ן (סוף בפרק כל הבשר) שמבואר דנידון אי אמרינן חנ"ג ונידון אפשר לסווחו אי אסור או שרי הו"ב ענינים חלוקין, וכתב הגר"א שכן מדויק מלשון הגמ' שהק' מאי קסבר, אי קסבר אפשר לסווחו מותר חתיכה אמאי נעשית נבילה, ומבואר דשני ענינים הם, אלא דלא דשייך לומר חנ"ג א"כ נסבור דאפשר לסווחו אסור. ובדעת הטור (סי' צב) הסובר דהחתיכה חוזרת להיתרה כתב הגר"א (ס"ק ד) דס"ל דחנ"ג ואפשר לסווחו היינו הך, ואי לא סבירא חנ"ג בשאר איסורין ממילא החתיכה חוזרת להיתרה, וכתב דזה כשיטת רש"י שהכל אחד].

קנין הלכה

מראי מקומות

להלכה: מבואר בפוסקים דיש להבחין בזה בין דעת השו"ע שאינו סובר דין חנ"ג בשאר איסורין, לבין דעת הרמ"א הסובר דין חנ"ג.

לדעת השו"ע דאין דין חנ"ג נחלקו הפוסקים:

- [א] הטור [סימן צב ס"ד] סובר שהחתיכה עצמה חוזרת להיותירה, שהאיסור נפלט ממנה ונתפשט בשה בכל הקדירה.
 [ב] הרשב"א [תורת הבית הארוך בית ד שער א דף ה.] סובר שהחתיכה אינה חוזרת להיותירה, ומעמו של הרשב"א יבואר להלן.
 ולדעת הרמ"א דס"ל דין חנ"ג, כתב הש"ך [ס"ק ב] דפשיטא שאין החתיכה חוזרת להיותירה.

מעמו של הרשב"א שאין החתיכה חוזרת להיותירה

הרשב"א [שו"ת המיוחסות סי' קנא] כתב דהטעם שאין החתיכה חוזרת להיותירה הוא משום שאי אפשר לעמוד על האיסור הבלוע בה אם יצא מתוכה אם לא, וכיון שכבר נאסרה באיסור ודאי א"א להתירה בספק. והב"י הרחיב לבאר טעם זה דכיון שאין זה תערובת לח בלח אלא טעם שנבלע בגוש, ובסתמא אמרינן שאין האיסור מתפשט בשה אלא נשאר בחתיכה זו יותר איסור משנבלע בחתיכות אחרות, לכן לא יצאה חתיכה זו מאיסורה. אמנם הקשה הב"י דיטעם קפילא את החתיכה ויברר לנו אם נשאר בה טעם איסור.²⁰

ולכן כתב הב"י, די"ל דאף באופן שטעם קפילא ובריר לנו שלא נשאר טעם איסור בחתיכה, מ"מ כבר נאסרה החתיכה ולא תחזור להיותירה אלא אם יפלט ממנה האיסור לגמרי [וזה דבר שאי אפשר, כ"כ הפמ"ג בש"ד ס"ק ב.]. וכן הוא לשון הרשב"א בתורת הבית הקצר (שם [דף ו:]:) שהובאה בשו"ע, דהחתיכה עצמה אסורה לפי שאיסור שבה אינו נפלט לגמרי.

ולכאורה הנפק"מ בין הטעמים היא אם יש חשש איסור דאורייתא בחתיכה, דלפי טעם הראשון י"ל דמן התורה חיישינן שמא לא יצא הטעם, אך לפי טעם השני מסתבר שאי"ז אלא גזירה דרבנן. וכך מבואר בבאר הגולה [אות ג] ובפמ"ג [ש"ד ס"ק ב.].²¹

ונפק"מ נוספת היא לענין דיני בשר בחלב, כגון ירקות שבלעו טעם בשר ונתבשלו אח"כ במים אי שרי עתה לאוכלן עם חלב, דלפי הטעם הראשון חיישינן שמא נשאר בהם טעם בשר ואסור לאוכלן בחלב, אך לפי הטעם השני אין לאסרו בכה"ג, דדוקא כאשר חל שם איסור על החתיכה אמרינן דאינו פוקע כ"ז שנשאר מעט איסור בלוע בה, אך לגבי טעם בשר של היתר כל שנבשל שוב חוזר להיות כאלו אין הירק בשרי.

ועיין לעיל בש"ך [סי' צד ס"ק כג] שהביא תשובת מהר"ם לובלין שנקט לדינא להתיר בצלים שנבלע בהן בשר ונתבשלו, והיינו דנקט לדינא דיש הגעלה לאוכל שבלע בשר, ורק אוכל שבלע איסור אין לו היתר כשחוזר ונתבשל. וכן נקט הט"ז [סי' צו ס"ק ה.], וכן מבואר במג"א [סי' תמוז ס"ק לח] לגבי זיתים שבלעו חמץ קודם הפסח, דאם נתבשלו קודם הפסח נפלט טעם החמץ [שעריין לא נאסר] והזיתים מותרים באכילה בפסח.

וכן נקט רע"א [בהגהותיו בסימן זה אות א.], וציין בסוף דבריו לדברי הסד"ט [סי' קפח סוס"ק ד] שגם הוא כתב כן. אמנם בתשובה [סי' סז] הביא רע"א שברשב"א ובר"ן מבואר דהטעם שאין החתיכה ניתרת הוא משום שאין הגעלה לאוכלין וחיישינן שמא נשאר

ביאורים והערות

20. עיין רע"א [ס"ק ג] שכתב בתוך דבריו [במוסגר] דאפשר דלא מהני קפילא להעיד נגד חזקת איסור, וכיון שכבר נאסרה החתיכה י"ל שאין לו נאמנות. [ולכאורה היה מקום לומר טעם נוסף דלא מהני קפילא, דמתוך שהטעם כבר נבלע בחתיכה אולי יש לחוש שאינו יוצא ממנה בשה, ואף אם טעם קפילא חלק מהחתיכה ומצא שאין בו טעם איסור, אולי בשאר חלקי החתיכה נשאר טעם איסור].

21. והחוות דעת [ס"ק א] דן לומר בדרך מחודשת שגם לפי הטעם השני יהא איסור תורה בחתיכה.

קנין הלכה

מראי מקומות

טעם מרובה בלוע בהיתר. וע"ע בהגהת רע"א על החוות דעת [סי' צב ס"ק א] שסיים שלדינא צ"ע אם להקל כמהר"ם לובלין הנ"ל ולהתיר את הבצלים.

בענין המחלוקת בין הטור להרשב"א אם החתיכה עצמה חוזרת להיתירה, הקשו האחרונים סתירה בדברי השו"ע, שבסי' צב [ס"ה] פסק כהטור שהחתיכה חוזרת להיתירה, וכאן פסק כהרשב"א שהחתיכה נשארת אסורה. וכתב הכרתי ופלתי [סי' צב ס"ק ה], והובא שם בש"ד ס"ק יא [די"ל שהשו"ע [בסי' צב] איירי לענין מין במינו, והיינו שנבלע כוית חלב בבשר שמן, ובוה נקט להקל שהחתיכה חוזרת להיתירה, וכאן איירי במין בשאינו מינו ולכן החמיר כהרשב"א. [ולדינא בפסק הרמ"א דין חנ"ג בכל גווני החתיכה אסורה ובעינן שישים נגד כולה]. ובבאר הגולה [אות ג] כתב דבסי' צב איירי השו"ע מדין תורה, דכיון שאין בחתיכה טעם אין בה איסור תורה, וכאן כתב דמ"מ מדרבנן ה"ז אסור.²²

דין אפשר לסוחטו בחתיכה שבלעה איסור ע"י מליחה

עיי' פת"ש [ס"ק א] שהביא מתשובת נודע ביהודה [סי' כ] שדן לומר שאם חתיכה בלעה איסור ע"י מליחה, ואיסור זה הוא מין במינו עם החתיכה שאין בזה חשש דאורייתא, אם עכשיו התבשלה חתיכה זו באופן שיש שישים נגד האיסור שנבלע בה, י"ל דגם החתיכה חוזרת להיתירה. וטעמו הוא שלענין מין במינו יש לסמוך על שיטות הראשונים הסוברים דבמליחה לא אמרינן חנ"ג, וכיון שעיקר דין אפשר לסוחטו בשאר איסורין תלוי במחלוקת הטור והרשב"א, יש מקום להקל בדרבנן. ובספר כדי השולחן כתב להעיר דלסוברים שאין אומרים ספק דרבנן לקולא במקום חזקת איסור, ה"נ י"ל שיש בחתיכה זו חזקת איסור דלכמה ראשונים אין מקילין בזה בספיקא דרבנן, כמבואר להלן [סי' קי]. אמנם הפמ"ג [מ"ז סוס"ק ב] כתב לאסור בזה, משום דרוב הפוסקים נוקטים דאפשר לסוחטו אסור.

ביאור עיקרי דברי הט"ז [ס"ק א עד ד"ה ג]

א. הרשב"א כתב דחתיכה שבלעה טעם איסור ואח"כ נפלה לקדירה שיש בה שישים נגד האיסור, מ"מ החתיכה עצמה לא יצאה

ביאורים והערות

22. תוספת עיון

בענין תערובת לח בלח בחמץ

עיי' פמ"ג [ש"ד ס"ק א] שכתב דלהשו"ע דלא ס"ל חנ"ג, אם נתערב כזית איסור לח בהיתר לח ואח"כ נוסף היתר באופן שיש בסך הכל שישים כנגד האיסור בטל האיסור, ואפילו נתערב האיסור הלח בהיתר הלח ע"י בישול, דמ"מ אין כאן יותר מכזית איסור והכל נבלל בשוה. [ורק באיסור שנבלע בגוש אמרינן דאפשר לסוחטו אסור כיון שאפשר שלא נחלק הטעם בשוה]. וזה דלא בדברי הכו"פ [ס"ק ב] שנקט ששם נתערב ע"י בישול ובלע ההיתר הלח טעם מהאיסור הלח אין בזה היתר של אפשר לסוחטו. וע"ע בדברי רע"א [ס"ק ג] שהוכיח מהרשב"א דלא כהרא"ש, אלא דגם ע"י בישול אמרינן דבלח בלח אפשר לסוחטו מותר.

חתיכה שבלעה כזית איסור ונתבשלה בשישים זיתי היתר וחזרה ונתבשלה בפחות משישים

כתב רע"א [ס"ק ג] דאם חתיכה בלעה כזית איסור ונתבשלה בשישים זיתי היתר, וטעם קפילא את החתיכה ולא היה בה טעם איסור, אם עכשיו נפלה חתיכה זו לתבשיל אחר של היתר שאין בו שישים זיתים יש להתיר במקום הפסד מרובה את התבשיל [ולא את החתיכה עצמה]. וכתב רע"א לבאר זאת דלסוברים שאין דין חנ"ג כיון שטעם קפילא ואמר שאין בחתיכה טעם, א"כ האיסור בטל באותה חתיכה לענין שלא יאסור את התבשיל השני [דאף שהחתיכה עצמה אינה חוזרת להיתירה, מ"מ האיסור שבה מתמעט ויש בחתיכה עצמה שישים נגדו], וגם דסבירא לן דין חנ"ג [וא"כ לכאורה בעינן שישים נגד כל החתיכה], מ"מ אפשר להתיר במקום הפסד מרובה לסמוך על הט"ז [סי' צב ס"ק טז] שכתב שחתיכה שנבלעה בה איסור משהו [פירוש שיש בחתיכה שישים נגד האיסור] אין הוא יוצא ממנה אף ע"י בישול. והוסיף רע"א דאף דאנו איננו סומכין על קפילא נכרי מ"מ נפק"מ אם יטעם ישראל, כגון באיסור נדר האסור על אדם אחד ומותר לאחר.

קנין הלכה

מראי מקומות

מאיסורה, והמור תמה ע"ז דכיון שהאיסור שבחתיכה מתפשט בכל הקדירה [שהרי אוסרה כשאין בה שישים], א"כ תהא גם החתיכה עצמה מותרת. והב"י תמה על המור דהא הרשב"א ביאר מטעמו שאין הטעם שבחתיכה מתפשט בשוה, א"נ דאף אם מתפשט בשוה מ"מ כיון שכבר נאסרה החתיכה אין היא חוזרת להיותירה אלא אם יצא ממנה כל האיסור, ואין הגעלה לאוכלין. וכתב הט"ז דהמור אזיל לשיטתו [בס"י צב] שפסק כרבינו אפרים שבשאר איסורין אין אומרים חנ"ג, ואין אומרים דאפשר לסוחטו אסור, וגם החתיכה שכבר נאסרה חוזרת להיותירה. והרשב"א סובר דנהי דלא אמרינן חנ"ג מ"מ החתיכה אינה חוזרת להיותירה [וכפי שיבואר בע"ה מטעמו להלן].

וציין הט"ז לדברי התוס' [דף צז: ד"ה וכחל] שכתבו דמה שהכחל עצמו אסור אף באופן שיש שישים נגדו הוא משום דאפשר לסוחטו אסור, וממילא כתב הט"ז דהמור אזיל לשיטתו חנ"ל וסובר דזה שייך רק בבשר בחלב [אף שבשר בחלב דרבנן ככחל שהיא חלב שחומה] ולא בשאר אסורין.

והרשב"א [תורת הבית הארוך בית ד שער א דף מז סוף ע"ב] סובר דמה שהכחל עצמו אסור ואם נפל לקדירה אחרת אסור, אינו משום דאפשר לסוחטו אסור אלא משום שאנו חוששים שלא פלט כל חלבו בקדירה הראשונה, ואיננו יודעים כמה פלט.

סעיף ב

מקור הדברים שבסעיף זה הוא ברשב"א בתורת הבית הקצר [בית ד' שער א דף יג:], ועיקרו עצה לאדם במקרה שנתבשל בקדירה איסור ויש שישים נגדו, שלא יטעה ויוציא מן ההיתר בעוד התבשיל חם באופן שלא יהא שישים כנגד האיסור. ושורש הדברים בדין הפשוט שחתיכת איסור שנפלה לקדירה שיש בה שישים נגדה ולא אסרתה, מ"מ אם מעתה תיפול לקדירה שאין בה שישים נגדה הרי היא אוסרת, ולא אמרינן שכבר יצא טעם האיסור לגמרי בקדירה הראשונה, וכשם שהיא אוסרת בקדירה השניה כן תאסור את הראשונה אם מעתה לא יהיו שישים כנגדה.²³

חתיכה שדבוק בה חלב

השו"ע [וכן הוא ברשב"א] עוסק בחתיכה שיש בה חלב, וגם לגביה כתב עצה שלא להוציאה בפ"ע כשהיא חמה שלא תיאסר, והרמ"א כתב ע"ז דלדידן דסבירא לן חנ"ג, חתיכה זו בלא"ה אסורה ולכן מסיר אותה בפ"ע. [ועיין ש"ך (ס"ק ז) ופמ"ג (ש"ד ס"ק ז) שאין דין זה תלוי בדין חנ"ג אלא בחומרא דדבוק, וגם מאן דלא ס"ל חנ"ג יכול לסבור חומרא דדבוק, דאסרינן חתיכה זו שהאיסור דבוק בה שמא תהא פ"א בפ"ע מחוץ לרובב, או משום שהיא ממהרת לבלוע מפי, ואיסור זה שייך אף אם לא נחמיר בדין חנ"ג].

ובשיטת הרמ"א שחתיכה זו שהאיסור דבוק בה אסורה בלאו הכי, כתב הש"ך [ס"ק ז] שלא יניחנה בחינם בקדירה, והפר"ח [ס"ק ז] חזק זאת וכתב דלהרמ"א יש קצת איסור בזה, דהוי כמבטל איסור לכתחילה בזה שמשהה את האיסור בתוך התבשיל. [ולהרשב"א והשו"ע אין בזה איסור, דהא אינו משהה את האיסור בחינם אלא עושה זאת כדי שלא תיאסר החתיכה].

ביאורים והערות

23. ועיין לעיל [סימן קה ס"ט] שהבאנו שנחלקו האחרונים בטעם דין זה שחתיכת איסור אוסרת כמה קדירות, דהחזו"ד [שם ס"ק טז] כתב שהוא דין ודאי, דחתיכה אחרת יכולה לאסור ולחזור ולאסור ואין הטעם נסחט ממנה, אך בהגהת אמרי ברוך הוכיח שאין בכח חתיכת איסור לאסור יותר משישים נגדה, ומה דאסרינן כמה קדירות הוא משום דלא ידעינן באיזו קדירה נתנה טעם, והשוו חכמים מדותיהם לדון כל קדירה בנפרד וכאילו כל הטעם של החתיכה האסורה נכנס רק בה.

קנין הלכה

מראי מקומות

עיין ש"ך [ס"ק ו'] שתמה על הרשב"א והשו"ע העוסקים בחתיכה שיש בה חלב, דהא על כרחין איירי שחתיכה זו כבר נמלחה, שאם לא כן הרי היא אוסרת בתבשיל כנגד כולה מחמת הדם שבה, דלא ידעינן כמה דם נפק מינה, ואם אכן נמלחה א"כ כבר נאסרה במליחה. ותירץ הש"ך שני תירוצים:

א] מיירי בחלב האוסר במליחה רק כ"ק כגון חלב דרבנן, א"נ חלב של בחמה כחוששה. [ועיין רע"א שתמה דא"כ גם כשמוציא את החתיכה בפ"ע אין היא נאסרת יותר מכדי נטילה, שהרי אין כאן רוטב שיוליך הבליעה בכולה].
ב] מיירי שהיה בחתיכה שישים נגד החלב ואח"כ קודם הבישול נחתך ממנה.

בעיקר הא שהחתיכה נאסרת כאשר הוציא אותה מחוץ לקדירה, הקשו האחרונים דכשהוציא החתיכה מהחלב אין היא נמצאת בכלי ראשון ואינה נאסרת מהחלב הדבוק בה, [ואף להרשב"א המובא בשו"ע (סי' קה ס"ב) דכלי שני מבליע מ"מ אינו אוסר אלא כ"ק]. ועיין חזו"א [סי' ט ס"ק ה'] שכתב שאם הוציא את החתיכה לאויר ע"י שנעץ בה מזלג וכיו"ב לא נהפכה להיות כלי שני, ועדיין כח כלי ראשון בה. ועוד מיושב ענין זה להסוברים דמצקת דינה ככ"ר, דמיירי שמוציאה במקצת ועדיין דין כ"ר עלה.

לשון השו"ע "צריך להזהר שלא יסיר שום דבר מהקדירה וכו'" דחיישינן שמא תשאר באחרונה בשעה שאין בקדירה שישים וכו', משמע מזה שאף באופן שידע שבמה שמוציא עכשיו לא נגרע משיעור שישים מ"מ לא יוציא, וחיישינן שיוציא באופן שלא ישאר שישים.

עיין יד יהודה [ס"ק ח'] שכתב דאף לאחר שנצטנן התבשיל לא יוציא ממנו בכף אלא בקיסם וכיו"ב דחיישינן שמא ישכח להדיח את הכף.

עיין פת"ש [ס"ק ב'] שכתב בשם ספר תפארת צבי, דדינא של השו"ע שייך גם לאחר שיצטנן התבשיל, אם ישהה האיסור בתוכו שיעור כבישה, דאם יתמעט התבשיל משישים ואח"כ יחול בחתיכה זו דין כבוש, יאסר התבשיל. [ונראה דמשערין שיעור כבישה (פירוש מעת לעת) משעה שנתנו את החתיכה עם האיסור מתחילה במים, בתחילת הבישול, דאף שבאותו זמן היה שיעור שישים מ"מ הכבישה נמשכת והולכת עד שלאחר כד שעות מתחיל האיסור לפלוט, ואם בשעה זו שהאיסור פולט אין שישים, ה"ז אסור].

שאלות לחזרה על החומר הנלמד בחודש אב תשע"ו

יו"ד הלכות תערובות סימן קד וסימן קו

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז וש"ך, נקודה"כ רעק"א ופתחי תשובה

סימן קד סעיף א

- א. (1) עכבר שבמדבר או שבעיר - שנפל ליין או לשכר - האם הוא נותן טעם לשבח או לפגם, ומנלן?
(2) מה מוכח בגמ' במסכת עבודה זרה (סח:), ואיך היא ההוכחה?
- ב. מה הדין אם נפל עכבר לשכר או לחומץ;
(1) כשנפל בצונן ולא שהה בתוכו מעת לעת והסירו שלם?
(2) כשנפל בצונן ושהה בתוכו מעת לעת והסירו שלם או שנחתך לחתיכות דקות ויכול לסננו במסננת בגד, או שנימוח לגמרי ולא נשתייר ממנו שום ממשות?
(3) כשנפל ברותח?
(4) כשנחתך לחתיכות דקות ואינו יכול לסננו?
- ג. כתב הרמ"א: ודוקא בשרץ יש לחוש אם נשאר שם שלא יוכל להוציאו, אבל בשאר איסורין אין לחוש.
(1) מה הטעם שכתב הרמ"א בדרכי משה לדין זה?
(2) מניין הוכיח הדרכי משה דין זה ומה הביאו לחלק בין שרץ לשאר איסורין?
(3) מה השיב הדרישה דאי משום הא אין אנו צריכין לחלק כך?
(4) ואיך הוכיח הדרישה לדין הרמ"א מדברי הבי"י?
- ד. (1) מה תירץ הש"ך על קושיית הט"ז על הרמ"א וכל ההולכים בשיטתו, דאף בשאר איסורים קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה?
(2) מהי קושיית הט"ז מדברי התוס' שתמהו איך אנו אוכלים דבש דבורים והלא רגליהם מעורבים בהם?
(3) ומה תירץ הנקודות הכסף על קושיא זו?
- ה. (1) למסקנת הט"ז, ביבש ביבש ואי אפשר לסננו, האם יש נפק"מ בין שרץ לשאר איסורים?
(2) ואיך פסק הש"ך?
(3) מהי הראיה של הש"ך מהרשב"א ומהשו"ע גבי קדירה של מרק שנפל לתוכו זבוב?
- ו. כתב הרמ"א בדרכי משה, שאם יש כעדשה מיקרי בריה.
(1) מה הקשה הט"ז על פה קדוש יאמר כן מנמלה?
(2) ומה תירץ על כך בנקודות הכסף [2 תירוצים]?
- ז. (1) הקום שבחמאה - האם מתבטל בחמאה?
(2) ומאי שנא מעכבר שאינו מתבטל בשכר או בחומץ?

סעיף ב

- ח. (1) מה הדין אם נפל העכבר ליין ושמן?
(2) ומאי שנא יין ושמן משכר וחומץ?
- ט. (1) מה הדין אם נפל העכבר לשאר משקין או לדבש, ומה הטעם?
(2) ומה הדין אם נפל לתוך תבשיל, והטעם?
- י. (1) מהן ב' השיטות שהובאו ברמ"א לענין עכבר שנפל לשומן?
(2) מהן טעמיהן?
(3) איך פוסק הרמ"א להלכה?
(4) ומה הדין במקום הפסד גדול?
- יא. לשיטת המחמירים בשומן;
(1) מה הדין אם השומן קשה ושפכו מדי יום שומן בקדירה ומסתפקנא שמא היה שם העכבר כשעירו עליו שמן רותח?
(2) ומה הדין באופן זה כשיש ששים בשומן?
(3) והאם יש נפק"מ אם העכבר מונח בשולי הקדירה או למעלה?
- יב. (1) מה הדין אם לא עירו עליו או שעירו עליו וידוע שלא היה העכבר שם כשעירו עליו והשומן בא לפנינו כשהוא קשה, ומה הטעם, והאם הוא מדינא או חומרא?
(2) ומה הדין אם ידוע לנו שהשומן היה בתחילה רך, ויש ספק שמא נתקשה תוך שיעור כבישה, שהוא ספק אחד?

- (3) ומה הדין אם בא לפנינו רך ומסתפקנא אם נכבש יום שלם או לא?
- (4) ומה הדין אם ידוע שהיה רך יום שלם, ונתקשה אח"כ, ואין ידוע אם היתה שם העכבר כשהיה רך?
- (5) והאם מועיל בכולם אם יש ששים?
- יג. (1) במקום שהשומן מאוס לאכול, לו או לאחרים, האם מותר להדליקו בבית הכנסת, ומה הטעם?
- (2) ומה הפי' שהשומן מאוס, שהוא מאוס או שהוא אסור, ומה הנפק"מ?
- יד. (1) האם העכבר אוסר אף כשהוא בחיים או רק כשהוא מת?
- (2) ואם נסתפקו כבר מאותו השמן, מה דין הכלים שידוע שנשתמש בהם והכלים שאין ידוע בוודאי שנשתמש בהן אותו שמן, ומה הטעם?

סעיף ג

- טו. דברים המאוסים כנמלים וזבובים ויתושים ;
- (1) מה הדין אם נתערבו בחומץ ושכר?
- (2) מה הדין אם נתערבו בתבשיל - בנמחה גופן ובאפשר להעבירו במסננת?
- (3) למחמירים בשאר נותן טעם לפגם, מאי שנא הכא?
- (4) איך פסקו המהרש"ל, הב"ח והט"ז?
- (5) הט"ז שבעכבר הקל רק בג' משקים, מאי שנא הכא?

סימן קו סעיף א

- טז. באר דעת הרשב"א והטור בענין חתיכה שבלעה איסור שנפלה לקדירה שיש בה ששים כנגדה, האם החתיכה חוזרת לקדמותה להתירה, ומה הטעם?
- יז. (1) באר מה שנתקשה הב"י בדברי הטור?
- (2) ואיך ביאר שפיר דברי הרשב"א?
- (3) ומה טעם לא מהני טעימת קפילא ישראל באופן זה?
- (4) ואיך ביאר הט"ז פלוגתת הטור והרשב"א?
- יח. (1) איך פסקו השו"ע והרמ"א בדין החתיכה עצמה?
- (2) ואיך נקט הש"ך להלכה?
- (3) ומה הדין אם נתערבה חתיכה זו בחתיכות אחרות?
- יט. ומה הדין בדבר הנבלל ונימוח, כמו דם וכיו"ב, שנפל לתוך רוטב של היתר ויש ששים כנגדו?
- כ. (1) מה פסק הרמ"א לפי מה שנוהגין לומר חנ"נ בכל האיסורים, לגבי דבר לח ולגבי דבר יבש, ואיזה נפק"מ יש בין לח ליבש?
- (2) מה תמה הפלתי על הרמ"א בזה?
- (3) באר היטב האם הא דהחתיכה עצמה אסורה תליא בהא דאפשר לסוחטו אסור?
- כא. סכם בקצרה שיטות הפוסקים האם משהו יכול להתפשט בחוץ, ואין הנאסר יכול לאסור?
- כב. ירק שבלע טעם בשר מוקצה ונעשה נבילה, וחזר ובישלו עם בשר אחר שהוא ששים נגד כל הירק, האם מותר או לא, ומה הצדדים לכאן ולכאן?

סעיף ב

- כג. חתיכה שיש בה חלב שנתבשלה בקדירה שיש בה ששים ;
- (1) לדעת השו"ע דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים, האם יכולים להוציא החתיכה מהקדירה מיד, ומה הטעם?
- (2) למה אין טעם זה כשמניחה בקדירה?
- (3) מאי שנא מסעיף א דאמרינן דהחתיכה נשארת באיסורה?
- (4) כיון שע"כ נמלחה תחילה, א"כ נאסרה תחילה, שנמלחה עם החלב שבה, ואיך חוזרת להתירה?
- כד. (1) האם יכולים להוציא שום דבר מהקדירה בעוד החתיכה בתוכה, ומה הטעם?
- (2) באר לדעת המחבר ולדעת הרמ"א דפליגי אי אמרינן חנ"נ או לא, מה צריך לעשות עם החתיכה הזאת?

שאלות הנוגעות למעשה בחומר הנלמד בחודש אב תשע"ו

יו"ד הלכות תערובות סימן קד וסימן קו

סימן ק"ד

א. נפל זבוב לתוך מרק, או טשולנט, והצליח להוציאו, אבל לא בשלמותו.

1. מה דין המרק או הטשולנט, והאם יש חילוק ביניהם.

2. וכן מי שעשה סלט פירות גדול לשמחה וכדו', וחתך את כל הפירות לחתיכות קטנות מאוד, ואח"כ נזכר שהתפוחים היו מרוחים בחשש איסור ולא קילפם, וקשה מאוד למצוא אותם, מה דינו.

3. ריבה העשויה ממשמש וכדו', ורואים בה נקודות שחורות קטנות מאוד, שנראה שהן מתולעים שנטחנו, וא"א להוציאם, מה דין הריבה. - או מי שבישל מרק, והכניס לתוכו פלפל שחור ללא הכשר, לא בכמות שנותן טעם אבל הנקודות השחורות הקטנות שלו ניכרות, וא"א להוציאם, מה דין המרק.

5. יש לו כמות גדולה מאוד של גרעינים, הוציא מהם גרעין מתולע ונפל לתוכם חזרה, ורק ע"י מאמץ גדול שיברור אחד אחד ימצא, האם צריך לעשות כן.

6. מגיע לשמחה, ויש על השולחן סלט ירקות גדול, שמסתבר שלא בדקו אותו מתולעים, האם מותר לו לאכול ממנו.

7. עלי חסה או כרוב שבתוכם נמצאים תולעים קטנים, ורק ע"י שיפריד את הקלחים זה מזה ימצאו התולעים. האם צריך להפרידם.

8. וכן מי שיש לו כמות גדולה של שעועית, שכדי לבדקה צריך לשרותה זמן עד שיצופו אלו שיש בהם תולעים, ואין לו את הזמן לכך, האם מותר לבשל את השעועית.

9. קוגל בשרי שנאפה בטעות עם חמאה, ויש ס' כנגדו, אבל ניכרת מלמעלה השמנונית שלו, האם מותר באכילה. וכן חמאה שנפלה לתוך סיר של מרק בשרי, וניכרים על פני המרק קצת סימני שומן של החמאה, מה דין המרק.

וסי"א, ט"ז סק"א, ט"ז סק"ג, נקוה"כ, מנחת כהן תערובת ח"צ פ"ג, ביאור הגר"א סק"ו, פרי"ח סק"ב, פרי"ת סק"ב, חכמ"א נ"א ג', חזו"א יור"ד סימן י"ד סק"ו, וסימן ל' סק"ג, יד יהודה קל"ר סק"ה, כנפי יונה, ועיין סימן ל"ח ס"ד רמ"א, ט"ז סק"ז, משכ"ז סס, ט"ז סק"ז, שפ"ד סס, פליתי סס סק"ו, חכמ"א נ"א ב', יד יהודה סס קל"י טו, שו"ע הגר"ז תשובה י"ח.

א. מבואר בשו"ע ששרץ שנתערב בתוך שיכר, ונחתך לחתיכות דקות מאוד, הכל אסור. וברמ"א מבואר שרק בשרץ יש לחוש לזה. ובטעם הדבר שרק בשרץ חיישינו, נחלקו הט"ז והש"ך, ונחלקו האחרונים בביאור כונת דבריהם, וממחלוקתם יוצא נפק"מ לכמה חילוקי דינים המובאים בשאלה.

במנחת כהן הקשה על הט"ז דאם הכל תלוי בניכר ולא ניכר, או אפשר לברורי וא"א לברורי, א"כ מה ענין זה למש"כ הט"ז שהוא לח ויבש, ולכן כתב המנח"כ שמבואר בדברי הט"ז יסוד בדיני ביטול, שבביטול צריך שהמתבטל יהיה דומה למבטל, כלומר או יבש ביבש או לח בלח, אבל לח ביבש או יבש בלח גם אם האיסור אינו ניכר לא בטיל. וכן הסכים עמו הגר"ז שבתערובת של יבש בלח או לח ביבש לא נאמר דיני ביטול, ולכן כשחתיכה קטנה מהשרץ נתערב במאכל עב, גם אם יהיה ס' כנגדו, מאחר והמאכל הוא בעצם לח והשערה יבש,

לא בטיל, אבל אם במאכל עצמו שעם השערה יהיה גם חלק שהוא יבש וביבש בעצמו יהיה ס' כנגד השערה של השרץ הזכוב וכדו', יתבטל.

לדעת הגר"א טעמו של הט"ז דלא בטל הוא, דהרי כל שהאיסור או ההיתר ניכרים לא בטיל, ומאחר והאיסור יכול להיות ניכר, יש כאן חיסרון בעצם השם תערובת ולא בטיל, ולכן לעולם לא בטיל אלא או לח בלח או יבש ביבש, אבל כאן אפילו שההיתר הוא דבר עב וסמך ועומד בפני עצמו, מאחר שאפשר למעכו, ואחרי שימעכו יהיה ניכר האיסור ע"י מישוש היד, נחשב שהמאכל ההיתר מוגדר כלח והאיסור מוגדר כיבש, וכל שיש חילוק בין האיסור וההיתר שאחד לח ואחד יבש, כבר עכשיו לפני שנתמעך כבר נחשב לניכר האיסור, ולא בטיל, {ולא מפני שיש חיסרון בעצם שלח ויבש אין בטלים זה בזה}. ובחלק זה חולק עליו הש"ך שמאחר והוא מצב שאינו יכול לסננו, הוא ממש כתערובת של יבש ביבש, וכן אם נפל לתוך מרק שהוא לח מאחר וא"א לסננו בטל.

וכעין זה מבואר בחזו"א שנחלקו הט"ז והש"ך בגדרי ניכר האיסור, בדבר המעורב שקשה מאוד להכירו אבל אם יפגשנו יכירנו, שלדעת הט"ז אפילו שהאיסור טמון היטב בתוך המאכל ואינו מוצאו נחשב שניכר האיסור ולא בטל, כלומר שלדבריו חסר בזה בשם התערובת, וממילא כלל לא בטיל. אבל לדעת הש"ך מאחר והוא מעורב היטב נחשב לתערובת, וכל שאינו יכול לבררו אע"ג דכשיפגשוהו ביד או בפיו יהיה ניכר, בטל, אבל הלכה כהט"ז שאם יהיה ניכר כשיפגשוהו אינו בטל, אפי' שקשה לבררו. וכ"כ בסימן י"ד סק"ו שכל שאין העין מכירתו כלל, מתבטל כדין יבש ביבש, אבל אם העין מכירתו כשיפגשוהו, אע"ג שאין בכח אדם לחפש אחריו, חשיב כאיסור ניכר ואינו בטל.

וכ"כ הפר"ח שלדעת הש"ך אפילו אם יפגע בממשו של איסור מה בכך, דבטל דנחשב יבש ביבש, {מלבד שמונה שרצים משום בריה} אבל דעת הט"ז וכן להלכה שאין לח מתבטל ביבש וכן להיפך מפני שניכר האיסור, ומאחר ואם ימעך את המאכל הקפוי היטב בידו יהיה ניכר השרץ, לא בטיל, ורק אם חוץ המרק הקפוי יש בו גם חתיכות דקות של בשר וכדו' בטל. והסכים עמו הפר"ח.

אבל בחזו"ד ויד יהודה מתבאר בדעת הט"ז דיש ג' סוגי תערובת וגדריהם ודיניהם שונים, יבש ביבש, לח בלח, לח ביבש ולהיפך, בתערובת של יבש ביבש שהוא מדין אחרי רבים להטות, כל שכבר נכלל בגדר ספק, אפילו שאפשר להכירו, נאמר דין אחרי רבים להטות, מפני שגדרו הוא דעצם זה שיש כמה חתיכות שכל אחד הוא בכלל הספק האם הוא מותר או אסור, וכגון כמה מיני פירות שנתערבו ולא ידוע איזה מהם אסור, או שקשה להבחין ולדעת איזה מהם הוא המין האסור, אמרה תורה לילך אחר הרוב, ולכן לדעת רוב האחרונים גם אחד בבית ואחד בעליה מצטרפים, ובזה כדי שלא יהיה ספק, צריך שיהיה בדרגת איכא לברורי הרגילים, וכל שפחות מזה אפילו שבמציאות כל אחד נמצא בפני עצמו ואפשר להפריד האיסור, ההיתר אינו מחמת התערובת אלא מחמת כללות הספק שלהם, וכל דרגת טירחה או הפסד שמחמת כן בגדרי ספיקות כבר נחשב לספק ואין צריך לטרוח או להפסיד, הולכים אחרי הרוב.

בתערובת של לח בלח שמעורב ממש היטב ונהיו לאחד, בטל במציאות והאיסור נהפך להיתר. - אבל תערובת של לח ביבש כמו חלקי שרץ וכדו' או של יבש בלח, אפילו שאינו נהפך להיות כחלק ממנו, מ"מ כל זמן שהוא עדיין במציאות מעורב בפועל ממש, אפשר עדיין להחשיבו לאחד, ובטל, אבל כשקצת יפרדו אחד מהשני, כבר אינם נחשבים כמעורבים, ואז מאחר וכבר אינו חלק מהספק, וגם לא נהפך להיות לחלק מממותו של ההיתר, יחשב כאוכל איסור ממש, וחשש זה שמא האיסור יהיה פעם אחת לעצמו הוא טעמו של הט"ז לאסור.

ובחכמ"א מבואר שכל תערובת שאפשר ע"י כל צורה שהיא לעשות שיופרד זה מזה אינו נחשב כמעורב, ולכן ביבש ביבש גם אם זה טירחה מרובה מאוד, ואפילו נפל גרגיר אחד של חיטה באלף, לא בטיל, וכן דבר איסור שנתערב בהיתר אפילו שנימוח מאוד, אם בסינון האיסור לא יעבור במסננת, אינו בטל אפילו באלף, וזה כל הטעם שאין יבש מתבטל בלח ולא לח מתבטל ביבש, דמאחר ואינם נבללים יפה בהכרח שנחשב כהוכר האיסור, אלא שפועל צריך למצוא את הצורה שיוכלו להפרידם, ורק בחלב שנפל למרק מאחר ועכשיו מעורב יפה, וכל הצורה להסירו הוא רק ע"י להקפותו שזה כבר חידוש ושינוי מהמצב הקיים, במקום פסידא יש להקל שעכשיו אינו נחשב שהאיסור ניכר.

ובכריתי כתב שאמנם תולע אחרי הבישול, מאחר וא"א להכירו ולהסירו מדאורייתא בטל, ואם נימוח שכבר אינו בריה, גם מדרבנן בטיל. אבל אם רק קשה למצוא אותו, אפי' אם רק ע"י שיבדקו כמה פעמים שהוא טירחא מרובה ימצא, מדאורייתא לא בטיל. וכן ביאר בשפ"ד [סימן פ"ד סקל"ד]. ובפר"ת כתב לענין תולעים קטנים, אפילו שאין העין שולטת בהם, ומעורבים בתוך גרעינים דקים לאין מספר, מאחר ואנן סהדי שמחמת דקותם א"א לעשות להם בדיקה, אבל באמת אם יבדוק כל גרעין וגרעין לעצמו כן יכולים להמצא, לכן מה"ת לא בטיל, וספיקו כספק דאורייתא, כלומר שמחמת כן אינו מוגדר כלל לתערובת, דמחמת בריה רק מדרבנן לא בטיל.

אבל ביד יהודה כתב שכל דבר שא"א להפריש אחד מחבירו יש לו ביטול, ואפי' יבש בלח, ואפי' אם ניכר במראה. ורק אם אפשר להפריד אחד מחבירו, ואפי' ע"י טורח גדול לא בטיל.

והנפק"מ בכל זה הוא שאם בעצם זה מוגדר לתערובת, לכל היותר יש עליו דין איכא לברורי, או כגדרי דשיל"מ, ובמקום טירחה יתירא או הפסד אינו צריך לעשותו, וכן מוגדר רק לספק דרבנן לכל היותר מדין בריה, אבל להסוברים שאינו נחשב למעורב, וכן במקומות שאינו מוגדר לתערובת כלל, ספיקו דאורייתא וגם אינו תלוי בדרגת איכא לברורי, ואסור.

ב. דגים טהורים וטמאים הנמצאים יחד באותה בריכה.

1. האם הדגים הטהורים והמים מותרים באכילה.

2. וכן מי שהכניס בטעות את היד לתוך מרק רותח, ונכוה, מה דין המרק.

3 וכן מי שהוציא בידיו חלות רותחות מהתנור, מה דינו.

(פ"ת סק"ג, דלכ"ת סק"כ).

ב. בפ"ת [סק"ג] הביא מחלוקת האם חי מפליט או אינו מפליט, ולהסוברים שחי מפליט [וכן נראה דעת הרע"א על השו"ע לעיל סימן ט'] א"כ דגים טהורים וטמאים חיים הנמצאים ביחד באותה בריכה, הרי הם כבושים ביחד במים יותר ממעל"ע, ונפלט מהדגים הטמאים ונבלע בתוך המים, ואם חי גם בולע, אפשר שהפליטות שלהם נבלעו גם בתוך הדגים החיים. וכן מי שהכניס בטעות את היד לתוך מרק רותח בכ"ר, יאסר המרק מדין פליטת בשר אדם. וכן אם הוציא בידיו חלות רותחות מהתנור, והיס"ב, נבלע בחלות מבשר החי ויאסרו החלות, וצ"ע¹, ובפמ"ג [אש"א תמ"ז סקמ"ו] מתבאר שחי אינו בולע.

¹ עיין בזה בפרי יצחק כ"א, ובעמודי אור סימן נ"ד, קהילות יעקב חולין סימן ה', ודלכ"ת סק"כ הביא חזל אחרונים שדנו בכל דוגמאות אלו.

ג. התבשל חלב על האש.

1. בשעת הבישול גלש ממנו ברציפות מעל חתיכת בשר צונן שבמחבת הסמוך, מה דין החלב.
2. וכן אם שפכו ברציפות אבל לא בכח אחד ממש, מרק בשרי רותח לתוך קדרה חלבית צוננת, מה דין כל המרק.
3. וכן ירקות מבושלים קרים ששפך עליהם מעט מרק רותח להטעים, ונודע שהירקות היו של שביעית וכדו', מה דין המרק.
4. וכן אם שפך רוטב רותח ע"ג דגים, ונודע אח"כ שהדגים היו טמאים, או ששפך רוטב ע"ג קציצות העשויים מירקות, ונודע שהירקות היו של שביעית, מה דין הרוטב.
5. האם יש הבדל בין שפכו כמות גדולה של חלב, או מרק בבת אחת, לבין שפכו הרבה פעמים, כל פעם כמות קטנה של מרק, או ששפכו בנחת.
6. האם יש הבדל בהנ"ל, כאשר בכל שפיכה הרוטב הקודם כבר היה קרוש.
וסי' צ"מ"א, ס"ד סק"ז ספ"ד סק"ג זיאוור הגר"א סק"ט, פלתי סק"ג, חו"ד זיאוור סק"ג, משנ"ז סימן ק"ה סק"ו, רע"א סימן ז"א סק"ז, פ"ת ז"א סק"ו.
- ג. אפי' שעירוי אסור רק כד"ק, מ"מ מבואר ברמ"א שאם עירו כל יום שומן רותח ואח"כ נמצא עכבר למטה, הכל נאסר. ובש"ך ביאר הטעם מפני שכל פעם שמערה בפנ"ע נוגע השומן בעכבר וחוזר ומתערב עם השאר ונאסר. ולכן יש חילוק בין שפיכה אחת לגלישה [וכן מבואר בשפ"ד סק"ג, ביאור הגר"א סק"ט].
ואפילו אם שפכו את הכל בב"א אבל לא בשפיכה חזקה, אלא שפכו בנחת, הרי זה דומה לאופן שגלש ברציפות שכל משהו מהשפיכה נוגעת בעצמה באיסור ונאסר. [כמבואר בפ"ת סימן צ"א סק"ו].
וגם אם הרוטב נצטנן הוא נקרא, מ"מ כששופך שוב פעם שניה רוטב רותח, הרוטב הרוטח ממיס את הרוטב שלמטה והעליון שמערה עכשיו נוגע ישירות בדגים הטמאים, ונחשב כעירוי ע"ג הדגים עצמם, ולכן כל שפיכה נאסרת כד"ק, והכל נאסר [כמבואר בש"ך סק"ו].
אלא שהכל נאסר רק מדין חנ"נ ונפק"מ להפס"מ [כמבואר ברע"א סימן צ"א סק"ב] אבל הפלתי והחו"ד כתבו שזה רק אם עירו לח ממש שנשאר לח שאיסורו הוא רק מדין חנ"נ, אבל אם שפכו דבר שאח"כ נקרא כגון ששפכו רוטב וכדו' אחרי שנקרא ונעשה גוש איסורו אינו רק מדין חנ"נ אלא מדין אפשר לסוחטו אסור, ומצד אפל"ס אסור אפילו בהפס"מ.

סימן ק"ו

א. בישלו לפני פסח תפוחי אדמה עם אבקת מרק של חמץ, ולא היה בתפוחי האדמה ס' כנגד החמץ. הוציאו תפו"א אחד והכניסו אותו להתבשל בקדרה אחרת שיש בתבשיל שבה ס' כנגד החמץ שבקדרה הראשונה, אבל אין בו ס' כנגד התפו"א שהוציאו מהסיר הראשון והכניסו לתוכו.

1. מה דין המאכלים שבקדרה השניה.
2. מה דין התפו"א שהוכנס אליה מהקדרה הראשונה.
3. אם מסתפק איזה תפו"א בקדרה השניה הוא זה שהוציאו מהקדרה הראשונה והעבירו לשניה.

4. האם שונה הדין כאשר טעמו את התפוא"א אחרי שכבר הוכנס לקדרה השניה ולא היה בו טעם חמץ.

5. וכן תפוא"א שהתבשל עם בשר, ולא היה ס' כנגדו, ואח"כ שהיה מעט לעת בתוך מרק פרווה צונן יחד עם עוד מאכלים, ואח"כ בישלו את אותו תפוח אדמה עם חלב, מה דינו.

6. וכן מי שנדר מתבלין מסוים, ובישול תפוא"א וכדו', והכניסו בבישול את התבלין שנדר ממנו, ואח"כ הוציאו תפוא"א אחד, והכניסו לתוך קדרה אחרת שלא היה בה ס' כנגד התפוא"א שהוכנס מהקדרה הראשונה, האם יכול לאכול מן המאכלים שבקדרה השניה, והאם יכול לאכול מתפוח האדמה שהוכנס אליו מהקדרה הראשונה.

7. וכן קדרה עם תפוא"א ומרק שהכניסו לתוכה כבד לא מוכשר, ולא היה ס' כנגדו, ואחרי שהוסיפו עוד מאכלים לקדרה וכבר היה ס' כנגדו נודע הדבר והוציאו, לקחו תפוא"א אחד והכניסוהו לקדרה אחרת שאין בה ס' כנגדו, מה דין המאכלים שבקדרה השניה, ומה דין התפוא"א עצמו.

8. וכן אם בישלו מרק עם אבקת מרק ללא הכשר, ולא היה במרק ס' כנגד האבקת מרק, והוסיפו אח"כ עוד מרק, ועכשיו יש ס' כנגד האבקת מרק, אבל לא כנגד המרק הראשון, והמרק הוכן לצורך שמחה או צורך שבת.

וס"א, שפ"ד סק"ב, רע"א סק"ב, וקמ"א סימן ס"ז, בלז הגולה סק"ג, חו"ד סק"א, משב"ז סימן ז"ב סק"ט, פלתי סימן קי"א סק"ז, שפ"ד סימן ז"ד סק"ג, סימן ז"ט משב"ז סק"י.

א. לדעת המחבר [כאן להלכה] אפי' שבשאר איסורים לא אמרינן חנ"נ, מ"מ אפשר לסוחטו אסור, ולכן אותה חתיכה עצמה שנבלע בה האיסור נשארת באיסורה, אבל לדעת הרמ"א שאמרינן חנ"נ אין נפק"מ בדין של אפשר לסוחטו, דמאחר ובתחילה לא היה ס' כנגד האיסור, נאסרה החתיכה, ונעשית חנ"נ, וצריך ס' כנגדה. אלא שגם לדעת הרמ"א יש נפק"מ בדין של אפל"ס שאסור, באופנים דלא אמרינן חנ"נ, כגון אם בישלו חמץ לפני פסח עם תפוא"א ולא היה ס' כנגד החמץ, ואח"כ בישלו את התפוא"א עם עוד חתיכות אחרות והיה בהכל ס' כנגד החמץ שנבלע בתפוא"א, מאחר וכל הבישולים והבליעות היו עוד לפני פסח שלא נהיה חנ"נ, רק החתיכה הראשונה בעצמה נשארת אסורה מדין אפשר לסוחטו אסור [כ"כ בשפ"ד סימן צ"ב סק"א].

אמנם זה רק לדעת הפמ"ג שגם בנבלע בעודו היתר אמרינן אפשר לסוחטו אסור. אבל לדעת המהר"ם והש"ך בהיתר לכו"ע אפשר לסוחטו מותר, ומ"מ גם לדעת הש"ך ודעימיה הסוברים שבהיתר אפשר לסוחטו מותר, ומפני שבאמת בבישול השני חוזר ונסחט ומתפשט בשוה. - וכן נפק"מ לדידן בדשיל"מ שקי"ל שאפי' באלף במינו לא בטיל, וכל דעביד להטעים הקדירה ביחס לדשיל"מ נחשב למינו ולא בטיל, ומ"מ אינו עושה חנ"נ, [כמבואר בשפ"ד סק"ב].

ומה שאפשר לסוחטו אסור נאמרו תרי טעמי, האחד דחיישינן שלא נסחט ונשאר בו טעם יותר מכל הקדירה, וגם דמאחר וכבר חל עליו שם איסור כל שנשאר בו משהו מהאיסור, נשאר איסורו עליו.

עוד נפק"מ לדידן לדעת החולקים על הש"ך וסוברים שבשאר איסורים אם נוגע התערובת רק אחרי שכבר היה ס' כנגדו, גם מה שהיה בתחלה כשלא היה ס' לא נהיה חנ"נ, אבל מ"מ מחמת אפל"ס אסור הוא עצמו כן נשאר אסור, וגם כשלא יהיה בקדרה אחרת ס' כנגדו לא יאסור את הקדרה אבל הוא עצמו ישאר אסור.

ונפק"מ בין שני הטעמים הוא באופן שטעמו את החתיכה ולא נרגש בו טעם האיסור, שאז כל טעם איסורו הוא רק מפני שאחרי שכבר חל עליו שם איסור תו לא פקע, בכה"ג לכו"ע אם הבישול השני שנסחט היה כשעדיין

היה היתר, חוזר להתירו, ורק אם לא טעמו אותו לפני שחל עליו האיסור, לדעת הפמ"ג נשאר אסור, דחיישינן שנשאר בו טעם האיסור. [כמבואר בשפ"ד סק"ב, רע"א סק"ב, וקמא סימן ס"ז, באר הגולה סק"ג].

עוד נפק"מ בין הטעמים הוא אם לא טעמו את החתיכה שבלוע בה האיסור, איסורו מדאורייתא דחיישינן שיש בו טעם איסור, אבל אם טעמו את החתיכה שבלוע בה האיסור, וכבר אין בה טעם איסור, מאחר שכל איסורו הוא רק מחמת המשהו שנשאר בו וכבר חל עליו שם איסור, בזה איסורו רק מדרבנן. כמבואר בפמ"ג אבל בחו"ד מבואר שאפילו שעיקר טעמו נסחט ונשאר בו רק משהו, מ"מ כל שחל עליו שם איסורו, ונשאר בו משהו מהאיסור, נשאר אסור מדאורייתא.

וכן נפק"מ בין הטעמים הוא באופן שהכניסו את אותו תפוז"א שנתבשל בקדירה הראשונה שבלוע בו מהתבלין האסור לקדירה אחרת ולא ניכר איזה תפוז"א היה דאם אמרינן שהבליעות שבתוך החתיכה כבר יצאו והתפשטו בשוה, אלא שכל סיבת איסורו הוא רק מפני שכבר חל עליו שם איסור, לכן אם נתערב בתפוז"א אחרים, מאחר וברור שכנגד הבליעות שבתוכו יש ס' ואין כל מציאות שיחזור ליתן טעם, נחשב לתערובת של מין במינו שברוב כנגדו סגי. [כמבואר ברע"א סק"א] כל זה בבליעות שבחתיכות, אבל בלח לא אמרינן אפשר לסוחטו אסור, [כמבואר בשפ"ד סק"א, חזו"א יור"ד סימן י"ח סק"ג, וברע"א סק"ג, דלא כהפליתי סק"ב].

ב. בישל קומפוט ממיני פירות, ובהם גם תפוחים, ונזכר שלא קילף את התפוחים שהיו מרוחים

באיסור, ויש בקדירה ס' כנגדם.

1. האם יכול להשאירם עד סוף הבישול, או שצריך להוציאם מיד.
2. וכן אם בשעה שבישל בקדירה מאכל בשרי, ופתחו ארון שמעליה ונפלה לתוכה חתיכת שוקולד חלבי, ויש ס' כנגדה, האם צריך להזדרז להוציאה, או שיכול להניחה כך.
3. באופן שכשיחפשו אחרי האיסור שנפל להוציאו יתקלקל התבשיל, האם יכול להמתין עד שיצטנן הכל ויוציא.
4. כשיש באפשרותו להוציא את האיסור, באיזה כלי צריך להוציאו.
5. האם יש חילוק באיזה כלי להוציא בין קודם שנצטנן לאחרי שנצטנן.

[וס"ב, ש"ך סק"ה, וסק"ו, משנ"ז סק"א וסק"ב, שפ"ד סק"ו, יד יהודה קצר סק"ח].

ב. חתיכת איסור הדבוקה בהיתר לדעת המחבר אם יש ס' כנגד האיסור בעצמו, גם החלק ההיתר שבחתיכה עצמה מותרת, אבל לדעת הרמ"א החתיכה עצמה נשארת אסורה.

ולכן לדעת המחבר אם יוציא את התפוח שמרוח בו האיסור עם כף ועדיין יהיה רותח, מאחר ובחתיכה עצמה אין ס' כנגד האיסור שמרוח עליה תיאסר החתיכה, לכן לא יוציא אותה, ואפי' שכל זמן שמשאיר אותה בקדירה מתבשלים איסור והיתר ביחד, מאחר ולא עירבם והכניסם בידים ומאידך ע"י שיוציא יפסיד גם את התפוח שהוא היתר, לא צריך להוציאו, אבל לדעת הרמ"א שהחתיכה עצמה שהאיסור דבוק בה בין כך תיאסר, ולא יפסיד במה שיוציאו צריך להוציאו.

וכשמוציאו לא מיבעיא כשמוציאו בעודו רותח שצריך להוציא בכף של עץ או קיסם, דאם יוציא בכף של מתכת תיאסר המתכת, אלא אפי' אחרי שתצטנן גם לא יוציאו בכף של מתכת, על סמך שידיחנו אח"כ [כמבואר במשב"ז סק"א, יד יהודה קצר סק"ח].